

“POKISTON AYOLLARINING IQTISODIY ULUSHI”

Sarbo'n universiteti katta o'qituvchisi

To'xtasinova Shaxnoza Ibroximovna

Kalit so'zlar: *Iqtisod , Womenomics , Jahon banki , gender , Shinzo Abe , Yalpi ichki maxsulot.*

Annotatsiya : *Globally, women are moving into a growing space as innovators, entrepreneurs, startup founders, technologists, businesswomen, and homemakers. From their existing roles in traditional economic sectors such as agriculture, healthcare, education, and more, women are entering the Fourth Industrial Revolution to drive global and regional knowledge economies. The idea of women as drivers of a country's economy can be captured by “Womenomics,” a term coined by Goldman Sachs strategist Katie Matsui and introduced by Japanese Prime Minister Shinzo Abe in 2013 to stimulate his country's economic growth. Womenomics is not only a good social movement, it is also good for business: increasing women's equality could add \$12 trillion to global GDP by 2025.*

Dunyo miqyosida ayollar innovatorlar, tadbirkorlar, startap asoschilari, texniklar, ishbilarmon ayollar, shuningdek, kasanachilar sifatida o'sib borayotgan makonga o'tishmoqda. Qishloq xo'jaligi, sog'liqni saqlash, ta'lim va boshqalarning an'anaviy iqtisodiyot tarmoqlaridagi mavjud rollaridan kelib chiqib, ayollar global va mintaqaviy bilim iqtisodlarini rivojlantirish uchun To'rtinchi sanoat inqilobiga kirishmoqda. Ayollarning mamlakat iqtisodiyotining haydovchisi sifatidagi g'oyasini Goldman Sachs strategisi Ketimatsui tomonidan ishlab chiqilgan va Yaponiya Bosh vaziri Shinzo Abe tomonidan 2013 yilda o'z mamlakatining iqtisodiy o'sishini rag'batlantirish uchun kiritilgan atama "Womenomics" tomonidan tushunilishi mumkin. Womenomics nafaqat yaxshi ijtimoiy harakat, balki biznes uchun ham foydalidir: ayollar tengligini oshirish orqali 2025 yilga kelib global yalpi ichki mahsulotga 12 trillion AQSh dollari qo'shilishi mumkin.

Shunga qaramay, ayollarning investitsiya qilinadigan boylik ustidan nazorati kuchayib borayotgan bo'lsa-da, Pokiston kabi rivojlanayotgan iqtisodiyotlarda gender tengligi bo'yicha SDG 5 maqsadiga erishishga asosiy to'siqlar to'sqinlik qilmoqda. Global miqyosda ayollar hozirda jahon ishchi kuchining 38,8 foizini, Pokistonda esa atigi 20 foizini tashkil qiladi. Imkoniyatlardagi va mehnatdagi tengsizlik Pokistonning ayollarning iqtisodiy imkoniyatlarini kengaytirishga to'sqinlik qiladigan to'siqlar orasida genderni nisbatan sezgir siyosatning yo'qligi, daromadlar tengsizligi, ish joylaridagi munosabat/tazyiqlar va ayollarning jamiyatdagi rolini belgilovchi stereotiplar kiradi. Biroq, ish kuchiga qadam qo'yganlar uchun qo'shimcha to'siqlar orasida ish joylarida gender infratuzilmasi yo'qligi, gender maoshlaridagi farqlar, harakatlanishning cheklanganligi, jamoat hojatxonalarining yetishmasligi, kasbiy rivojlanish va yetakchilik imkoniyatlarini rad etish, kamsitish, ish xavfsizligi va boshqa kasbiy xavflar kiradi. Pokistonda ayolomika haqiqatga aylanishi uchun ham an'anaviy, ham paydo bo'layotgan kasbiy to'siqlarni tizimli ravishda hal qilish kerak. Pokiston ish kuchida ishtirok etayotgan atigi 13,5 million (20 foiz) ayollardan qishloq xo'jaligida ishlayotgan yetti million ayol oilaviy ishchilar toifasiga kiradi va ular tan olinmaydi va maosh to'lanmaydi. Erkaklar va ayollarning daromadlari o'rtasidagi farq ham juda kata. 2018-2019-yillarda ayollar erkaklar ishlab topgan daromadning atigi 18 foizini ishlab topgan. Madaniy umidlar ham e'tiborga olinishi kerak, chunki ayollarning "vaqt qashshoqligiga" hissa qo'shadi. Masalan, Pokistondagi ayollar erkaklarnikiga qaraganda qariyb 10 baravar ko'p soatlarini to'lovsiz parvarishlash ishlarida o'tkazadilar. Shu bilan birga, juda ko'p uy xo'jaliklarida ayollar o'zlarining barcha daromadlarini oilasiga berishga majbur bo'lishadi va moliyaviy mustaqillikka yoki o'zlari xohlagancha sarflash erkinligiga ega emaslar. Bu jimgina ekspluatatsiya va zo'ravonlikning ayovsiz davom ettiradi - bunda ayollar butunlay erkak oila a'zolariga qaram bo'lib qoladilar. Moliyaviy inklyuziya ayollar uchun kreditlar olish va yanada xavfsiz kelajak uchun jamg'arish uchun zarurdir. Pokistonda esa, Jahon bankiga ko'ra, voyaga yetgan ayollarning 94 foizi rasmiy bank hisob raqamiga ega emas. So'nggi paytlarda mamlakatda ayollarning moliyaviy faolligini oshirish bo'yicha qator ishlar amalga oshirildi. Ular orasida bank hisob raqamlariga kirishni yaxshilash bo'yicha

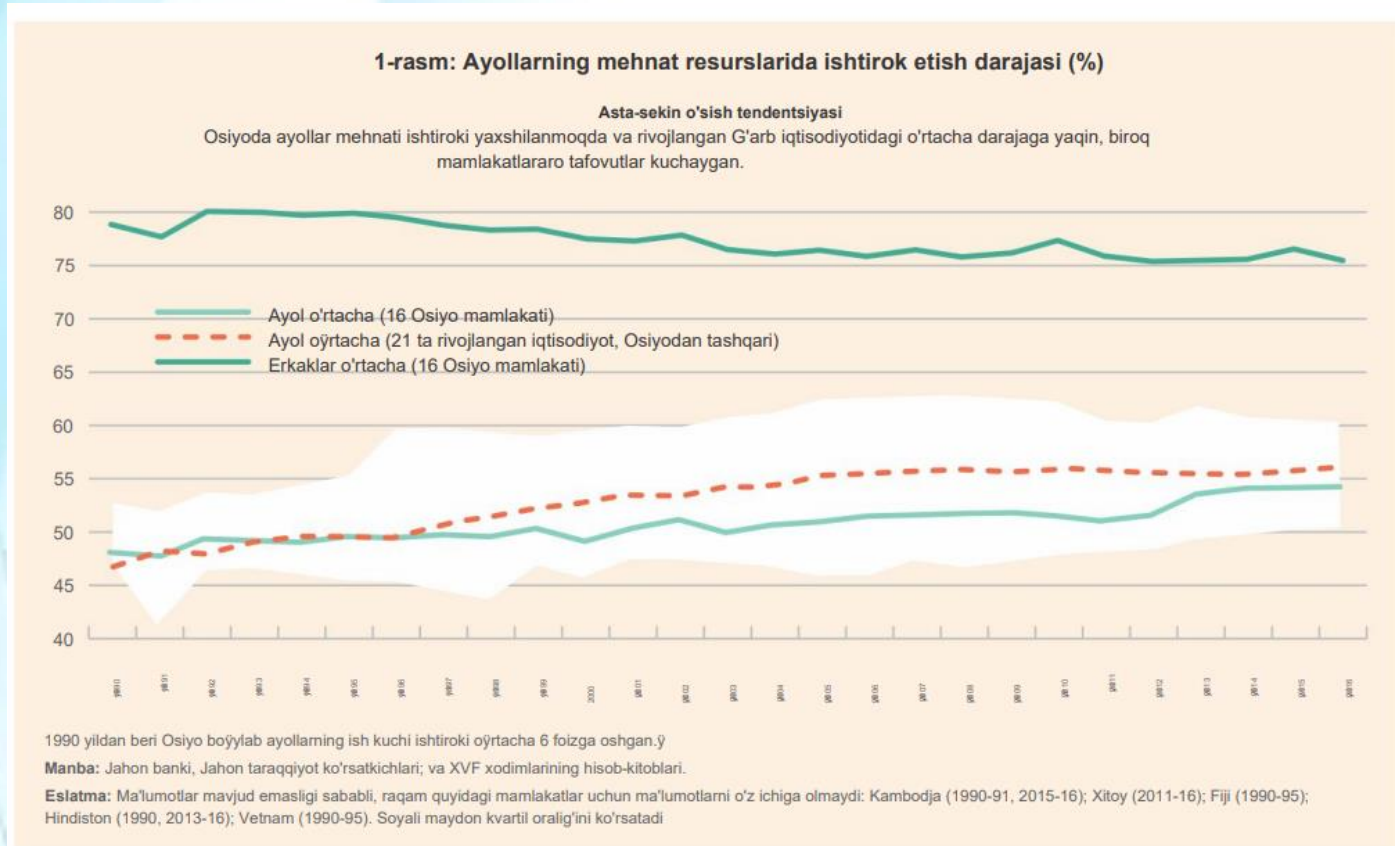

maqsadlarni qabul qilish (2023 yilgacha kamida 20 million katta yoshli ayollar faol bank hisob raqamiga ega bo'lishi kerak); Pokiston Davlat bankining Milliy moliyaviy savodxonlik dasturi doirasida ayollarning moliyaviy savodxonligini oshirish; va qayta moliyalash va kreditni kafolatlash sxemasi doirasida tadbirkor ayollar uchun besh million PKRgacha bo'lgan kreditlar berish va moliyaviy inklyuziya texnologiyadan katta foyda keltirishi mumkin. Mobil ulanish iqtisodiy izolyatsiyani ulanishga aylantirishi mumkin, shu bilan qishloq joylaridagi ayollarning imkoniyatlarini kengaytiradi va ijtimoiy muhitni yaxshilaydi. Afsuski, Pokistonda mobil aloqadan foydalanishda 33 foizlik gender tafovut mavjud – bu ayollarning imkoniyatlarini to'liq ro'yobga chiqarish uchun hal qilinishi kerak. Xuddi shunday, ko'nikma va o'qitishga sarmoya kiritish zamon talabidir. Ayollarga do'kon sotuvchisi, biznes agenti, tovar sotuvchisi, marketolog, birja dilerlari, investorlar kabi ko'nikmalar berilishi kerak. Innovatsiyalar, o'sish va ayollarning iqtisodiy ishtiroki o'rtasidagi bog'liqlikni o'rganish bo'yicha ko'proq tadqiqot va ishlarni zarur bo'lib, ularning milliy yalpi ichki mahsulotga to'g'ridan-to'g'ri hissasini ko'rsatish mumkin. Sodir bo'lgan COVID-19-ga qarshi javob va tiklanish tashabbuslari ta'lim va sog'liqni saqlash sohalariga katta ta'sir ko'rsatgan holda ish usullarini raqamlashtirdi. Asosiy savol bu inqilobiy tendentsiyalar va innovatsiyalar ayollar boshchiligidagi iqtisodiy tiklanish va o'sishga qanday yordam berishi mumkinligini ko'rishdir. Ushbu ehtiyojlarni e'tirof etgan holda, BMTTD Pokiston ayollarga kasbiy ko'nikmalarni o'rgatish, startap vositalari to'plami va mikromoliya institutlari bilan hamkorlik orqali biznesni yo'lga qo'yishda yordam berish orqali ayollarga iqtisodiy imkoniyatlarni taqdim etmoqda. Biznes inkubatsiya dasturi Xayber Paxtunxvaning birlashgan tumanlarida yosh ayollar uchun daromad olish imkoniyatlarini yaratishga qaratilgan. Youth Innovation Challenge ayollarga yoshlar boshchiligidagi tashabbuslar va Baluchistondagi rivojlanish muammolarini hal qilish uchun ishlaydigan korxonalar uchun grantlar taqdim etadi. Yevropa Ittifoqi koo'magida biz Svat XayberPaxtunxvadagi mintaqaviy o'quv markazida ayol politsiyachilar uchun yotoqxona va bolalarni parvarishlash muassasasi tashkil etildi. Shuningdek, XayberPaxtunxvaning Birlashgan tumanlari, Sind va Panjob provinsiyalarida mahalliy ayollarni davlat xizmatlarini ko'rsatuvchi provayderlar bilan

bog'lash hamda ularning vakolatlilik va harakatchanligini oshirishga xizmat qiluvchi gender stollarini qo'llab quvvatladi. Pokistonning 2030 yilga qadar barqaror rivojlanishda "Hech kimni ortda qoldirmaslik" kun tartibiga erishish bo'yicha milliy majburiyatining bir qismi sifatida aniq imkoniyatlar yo'li bor – Pokiston iqtisodiy o'sishining haydovchilari sifatida ayollarga sarmoya kiritish. Xotin-qizlar ko'proq ish kuchiga kirsa, bu iqtisodiyotga foyda keltiradi. Bu raketa ilmi emas, aqlli iqtisodiyot. Xotin-qizlarning mehnatga qo'shilishi milliy miqyosda ishlab chiqarishning oshishiga, uy xo'jaliklari daromadlarining oshishiga, xarid qobiliyatining oshishiga, tovarlar va xizmatlarga sarflanadigan xarajatlarning oshishiga va turmush darajasining oshishiga olib keladi. Shubhasiz, jinsidan qat'i nazar, ko'proq ishchilar iqtisodiy ishlab chiqarishni oshiradi, ammo gender xilmaxilligi samaradorlikka yanada mazmunli ta'sir qiladi. Mehnat unumdorligini oshirish faqat sonlarni ko'paytirishdan iborat emas; ayollarni qo'shish mavjud ko'nikmalar, bilim va tajribani diversifikatsiya qiladi. Inklyuziya muhim ahamiyatga ega. Xalqaro Valyuta Jamg'armasining (XVJ) sobiq boshqaruvchi direktori Kristin Lagardning ta'kidlashicha, ishchi kuchidagi erkaklar sonining teng ravishda ko'payishi shunga o'xshash iqtisodiy yutuqlar keltirmaydi. Uning fikricha, "ayollar va erkaklar ishlab chiqarish jarayonida bir-birini to'ldiradi, bu esa o'sish bo'yicha ayollar bandligini oshirishdan qo'shimcha foyda yaratadi". Pokiston uchun ishchi kuchidagi gender tengligi juda muhim, chunki u eng quyida joylashgan. Bu, shuningdek, iqtisodiyotga global pandemiyadan qattiq ta'sir ko'rsatganligi sababli, yalpi ichki mahsulotning o'sish sur'ati manfiy 0,4 foizga tushib, tarixdagi eng past ko'rsatkich bo'lganligi sababli ham muhim ahamiyatga ega. Turli xil ishchi kuchi hamma uchun foydalidir. Bu ayollarning iqtisodiy imkoniyatlarini kengaytiradi, ularning salomatligi va farovonligini yaxshilashga yordam beradi, oiladagi zo'ravonlikni kamaytiradi, ularga qarorlar qabul qilishda ko'proq vakolat va so'z beradi. tengsizliklar gender adolatsizligini davom ettiradi. Ayollarga sarmoya kiritib, ularning

bandlik imkoniyatlarini oshirayotgan davlatlar ushbu jadvalda ko'rsatmoqda.

Pokiston iqtisodi genderni qamrab oluvchi ishchi kuchini yaratish orqali shunga o'xshash yutuqlarni kutishi mumkin. Ammo bunday turtki ayollarning sog'liqni saqlash va ta'lim, moliya va bozorlarga kirishini, genderga mos ish muhitini, iqtisodiy xavfsizlikni ta'minlaydigan ish o'rinlarini va xavfsiz jamoat joylarini ta'minlaydigan siyosat bilan qo'llabquvvatlanishi kerak. Ushbu maqola mamlakat farovonligini yoritadi. . XVJ ma'lumotlariga ko'ra, eng muhim bo'lgan mamlakatlarda gender farqini yo'qotish YaIM o'sish sur'atini o'rtacha 35 foizga oshiradi. Xuddi shu nuqtai nazardan, Garvard Business sharhi maqolasida aytilishicha, "AQSh, Yaponiya va Misrda ayollar erkaklar bilan bir xil stavkalarda ishlagan bo'lsa, bu mamlakatlarning yalpi ichki mahsuloti besh foizga, to'qqiz foizga va mos ravishda 34 foizga oshgan."

Adabiyotlar:

1. Heintz, J., (2006), "Globallashuv, iqtisodiy siyosat va bandlik: qashshoqlik va gender oqibatlar". Xalqaro mehnat tashkiloti, Jeneva. 1-bet
2. Quresh U. (2020), "Pokistonlik ayollarning ko'proq ishlashiga imkon berish". Jahon banki bloglari. <https://blogs.worldbank.org/endpovertyinsouthasia/enabling-more-saytida-mavjud-pokistonlik-ayollar-ishi>.

3. Zaidi A. (2021), “Pokiston iqtisodiyoti uchun unutilmas yil”. Sharqiy Osiyo forumi. <https://www.eastasiaforum.org/2021/01/01/a-forgettable-year-for-> saytida mavjud pokiston-iqtisod.
4. Winkler AE “Ayollar mehnati ishtiroki”. <https://wol.iza.org/articles/womens-labor-force-participation/long> saytida mavjud.
5. Takeo Y. va Kurran E. (2020), “Yaponiyada “Abenomika” zarba terapiyasi qanday ishlagan.” Bloomberg. <https://www.bloomberg.com/news/articles/2020-> saytida mavjud Manba: Jahon banki, Jahon taraqqiyot ko'rsatkichlari; va XVF xodimlarining hisob-kitoblari.
6. Banerji, A., Gjonbalaj, A. Xlatshwayo, S. va Van Le, A. (2018), “Osiyolik ayollar ish joyida. Ayollar Osiyoning ishchi kuchida o'sib borishi bilan Vyetnam ajralib turadi”. Bu yerda mavjud Eslatma: Ma'lumotlar mavjud emasligi sababli, raqam quyidagi mamlakatlar uchun ma'lumotlarni o'z ichiga olmaydi: Kambodja (1990-91, 2015-16); Xitoy (2011-16); Fiji (1990-95); Hindiston (1990, 2013-16); Vetnam (1990-95). Soyali maydon kvartil oralig'ini ko'rsatadi 1990 yildan beri Osiyo bo'ylab ayollarning ish kuchi ishtiroki o'rtacha 6 foizga oshgan. 08-28/yaponiyada abenomika-shok-terapiyasi-qanday-ishlaganligi
7. Quresh U. (2020), “Pokistonlik ayollarning ko'proq ishlashiga imkon berish”. Jahon banki bloglari. <https://blogs.worldbank.org/endpovertyinsouthasia/enabling-more-> saytida mavjud